

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Аналізуючи історичний аспект гендерної проблематики військової справи, можна побачити, що перші повідомлення про жінок, які займалися військовою справою, можна зустріти у давньогрецького історика Геродота. Письмові джерела давніх цивілізацій Греції, Риму та Індії підтверджують той факт, що у кельтів, германців, сарматів та індоєвропейських народів жінки приймали безпосередню участь у бойових діях. Деякі з них навіть очолювали військові угруповання.

Служба жінок в армії має тривалу історію, проте дискусії стосовно фемінізації армії продовжуються й досі у багатьох країнах світу, навіть у тих, які у достатній мірі забезпечують рівність чоловіків і жінок. Збройні сили сьогодні не можна уявити без жінок, однак умови проходження служби мають істотні відмінності. Якщо, наприклад, у Норвегії та Канаді жінка може стати командиром підводного човна, то у Бельгії жінка взагалі не має права служити на флоті. До того ж, у армії Італії до 1999 року жінкам взагалі було відмовлено у можливості служити у Збройних Силах¹.

Не слід уникати важливого протиріччя у реалізації гендерного аспекту у військовій справі. Це суперечність проявляється у загальносуспільній природі жінки, її великій місії надання життя, та участі жінок у військових конфліктах, які його позбавляють. Варто зробити акцент на тому, що під час визвольних війн та революцій жінки проявляли мужність та героїзм нарівні з чоловіками. Так, протягом Великої Вітчизняної війни несли службу більше 800 тисяч жінок, 86 з яких було присвоєно звання Героя Радянського Союзу². З іншого боку, історія свідчить і про випадки неефективного залучення жінок-військовослужбовців у вирішення військових конфліктів. Таким прикладом є жіночий батальйон смерті, який 9 липня 1917 року під час атаки ворога втратив третину особового складу. Пізніше батальйон було розформовано.

¹ Куценко В. О. Гендерний аспект у сучасній військовій справі / В. О. Куценко // Вісник СевНТУ. – 2012. – Вип. 126. – С. 77 – 81. – Серія: Філософія.

² Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>.

У США жінки були допущені до військової служби у 1942 році, коли було створено жіночу допоміжну службу сухопутних військ. Сьогодні жінки складають близько 20% особового складу американських збройних сил. Військовослужбовці-жінки мають однакові з чоловіками права. Вони приймаються на службу добровільно у віці 17 – 18 років, обов'язковою умовою є наявність середньої освіти. Мінімальний строк контракту складає два роки. Серед числа загиблих у Афганістані й Іраку налічують 139 жінок. Всього через військові операції в цих країнах були задіяні близько 280 тис. американок.

У Швеції жінок приймають на військову службу виключно на добровільних засадах. Сьогодні жінки складають 10 – 15% від загальної кількості призовників. Військовослужбовці-жінки активно залучаються до міжнародних операцій за межами національної території.

В Ізраїлі жінки служать нарівні з чоловіками. Проте вони мають право відмовитися від служби в армії з релігійних чи етичних міркувань. Близько третини військовослужбовців-жінок звільняються від служби за станом здоров'я, вагітності або релігійних мотивів.

У 2003 у Північній Кореї році був прийнятий закон, що встановлює термін служби за призовом для: до 10 років для чоловіків і до 7 років для жінок. Особливо велика кількість жінок тут характерна для зенітних військ і берегової артилерії. Всього ж серед всіх військовослужбовців корейської армії більше 10% – жінки.

Сьогодні у Великобританії, Франції, Греції, Туреччині жінки не мають права брати участь в операціях проти сухопутних сил супротивника. Вказані обмеження можна вважати проявом людинозберігаючого аспекту.

Отже, ефективна реалізація військової справи сьогодні вимагає врахування гендерних особливостей, дослідження яких обумовило актуальність і мету даного дослідження.

В Україні основними спонукальними мотивами участі жінок у військовій справі є соціально-економічні причини. Серед яких: високий рівень безробіття серед цивільних сфер, натомість – наявність соціальних та економічних пільг у військовослужбовців, професійна самореалізація та ін. Так, на сьогоднішній час грошове забезпечення осіб рядового, сержантського та старшинського складу становить від 2 400 до 6 200 грн. на місяць (в залежності від специфіки військової частини).

Військовослужбовці-жінки за віковими групами демонструють різноманітні цінності. Так, для жінок віком від 30 років родина та військова служба є найважливішими життєвими цінностями. На противагу їм, жінки

віком від 20 до 30 років першочерговими потребами вважають матеріальні цінності та спілкування з друзями. Крім того, вони відмічають малозмістовність характеру військової служби.

На сьогоднішній день жінки-військовослужбовці реалізують себе у наступних спеціальностях: лікар, перекладач, психолог, юрист та ін. Як стверджує Куценко В. О.², жінки мають більш високий загальноосвітній рівень порівняно з такою ж категорією чоловіків-військовослужбовців. Отже, на думку автора, збільшення чисельності жінок у збройних силах сприятиме підвищенню інтелектуального рівня особового складу.

За дослідженнями Калагіна Ю. А., «військовослужбовці-жінки більше відкриті до потреб суспільства, а мотив приносити найбільшу користь суспільству посідає одну з перших позицій в їхній ієрархії соціальних цінностей. Інтереси суспільства є пріоритетними для військовослужбовця-жінки, а це завжди було і залишається ціннісним пріоритетом для армії, що стоїть на захисті інтересів свого народу. Яскравим свідченням «відкритості» мотивації військовослужбовця-жінки є високий рейтинг мотиву «бути корисною суспільству в надзвичайних ситуаціях». Адже саме цей мотив спроможний забезпечити ефективне виконання нових функцій армії, пов'язаних з її участю в подоланні наслідків екологічних і техногенних катастроф, проявами тероризму тощо»³.

Узагальнюючи результати інших досліджень, слід представити наступні висновки:

- 1) у жінок відмічається більш високий рівень розвитку професійної рефлексії, ніж у чоловіків;
- 2) чоловіки демонструють більш високий рівень прямої агресії, натомість жінки більш схильні до агресії, яка не має вираження у фізичних діях;
- 3) нестачу фізичної сили жінки компенсують тренуваністю та майстерністю володіння зброєю;
- 4) фізіологічні властивості жіночого організму надають можливість жінкам бути більш стійкими під час випробувань тривалими фізичними навантаженнями, жінки більш стійкі до стресу;
- 5) найбільш стійкими у чоловіків є інтелектуальні інтереси, готовність зміритися з невдачею, високий рівень претензій, а жінки демонструють

³ Калагін Ю. А. Гендерний аспект типологізації особистості військовослужбовців Збройних Сил України / Ю. А. Калагін // Український соціум. – 2013. - № 3(46). – С. 44 – 53.

наполегливість, естетичну чуйність, життєрадісність⁴.

Таким чином, враховуючи всі вищенаведені аргументи, варто відзначити, що фемінізація Збройних Сил України має позитивні аспекти, оскільки гармонізує соціально-психологічний тип офіцера української армії та, внаслідок цього, сприятиме більш ефективному вирішенню поставлених завдань.

⁴ Андрощук О. Ю. Гендерний аспект у військовій сфері [Електронний ресурс] / О. Ю. Андрощук, О. Л. Луцький // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. – № 1. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url>.